

ZRC SAZU

Etična presoja raziskav na ZRC SAZU

Komisija ZRC SAZU za etiko, integriteto in enake možnosti

webinar, 13. 2. 2025

Info: spletne strani Komisije EIEM

[Raziskave](#) > [Podpora raziskovanju](#) > [Odgovorna znanost](#) > [Etika in integriteta](#)

Etika in integriteta

ZRC SAZU se zavezuje visokim standardom etike in integritete v raziskovanju. V namen uresničevanja te zaveze smo na ZRC SAZU sprejeli [Strategijo ZRC SAZU za etiko, integriteto in enake možnosti v raziskovanju](#) in [Kodeks raziskovalne etike in integritete ZRC SAZU](#).

Kršitve raziskovalne etike in integritete se obravnavajo po [Pravilniku o obravnavi kršitev načel raziskovalne etike in integritete na ZRC SAZU](#).

Etična presoja raziskav poteka po [Pravilniku o etični presoji raziskav na ZRC SAZU](#).

ETIKA IN INTEGRITETA

[Informacije o vlogah za etično presojo raziskav](#)

[Informacije o prijavi in obravnavi kršitev načel raziskovalne etike in integritete](#)

[Svetovalec za etiko in integriteto](#)

DOKUMENTI

- [Kodeks raziskovalne etike in integritete ZRC SAZU.pdf](#)

Info: spletne strani Komisije EIEM

[Raziskave](#) > [Podpora raziskovanju](#) > [Odgovorna znanost](#) > [Etika in integriteta](#)

Informacije o vlogah za etično presojo raziskav

Etično presojo raziskav, ki vključujejo raziskovalno delo z ljudmi, vlogo zaprosijo osebe, ki na ZRC SAZU izvajajo raziskovalne projekte. Vlogo za etično presojo raziskav na ZRC SAZU. Namen etične presoje je vnaprej preveriti, ali so predvidene raziskave, s katerimi se preverja, ali je načrtovana raziskava skladna s uveljavljenimi načeli, standardi in smernicami raziskovalne etike.

Vlogo za etično presojo raziskave poda oseba, ki bo raziskavo izvedla. Vlogo mora biti priložna Pravidniku. Vzorec vloge je na voljo v povezavi. **Vloga mora biti poslana na Komisijo EIEM po elektronski pošti na naslov [komisija-EIEM@zrc-sazu.si](#)**. Če imate vlogo se lahko obrnete na svetovalca za etiko in integriteto.

Na povezavi je na voljo tudi vzorec soglasja k sodelovanju v raziskavi.

DOKUMENTI

- [Pravidnik o eticni presoji raziskav ZRC SAZU_0.pdf](#)
- [Vzorec vloge za etično presojo raziskav.docx](#)
- [Vzorec soglasja k sodelovanju v raziskavi.docx](#)

ETIKA IN INTEGRITETA

[Informacije o vlogah za etično presojo raziskav](#)

[Informacije o prijavi in obravnavi kršitev načel raziskovalne etike in integritete](#)

[Svetovalac za etiko in integriteto](#)

DOKUMENTI

- [Pravidnik o eticni presoji](#)

Zakaj etična presoja raziskav?

- ❖ zaščita udeleženk_cev raziskav
- ❖ svetovanje in podpora pri dilemah
- ❖ **zahteve po odobritvi etične komisije**
  - s strani financerjev
  - s strani revij in založb

Ureditev etične presoje na ZRC SAZU

- **Pravilnik o etični presoji raziskav na ZRC SAZU**
  - [link ZRCalo](#)
  - [link na spletni strani Komisije EIEM](#)
- izvaja Komisija EIEM
- raziskovalno delo z ljudmi
- *kadar za to z vlogo zaprosijo osebe, ki na ZRC SAZU izvajajo raziskovalne projekte*

Postopek presoje

- vloga → komisija-EIEM@zrc-sazu.si
- pregled popolnosti vloge (poziv k dopolnitvi)
- pregled vloge: dve članici_a Komisije EIEM
  - ❖ razširjena presoja: vsaj tri članice_i: *kompleksnejše dileme, potencialno večje tveganje*
  - ❖ možnost pridobitve zunanjega strokovnega mnenja
- sklep na seji sprejme Komisija EIEM

Možni sklepi

- **raziskava je etično ustrezna**, kar pomeni, da se osebe, ki bodo raziskavo izvedle, zavedajo etičnih vprašanj, ki jih odpira raziskava, in imajo zanje pripravljene ustrezne ukrepe;
  - **vlogo je potrebno dopolniti ali spremeniti**: etično ustreznost raziskave je mogoče potrditi ob upoštevanju pripomb Komisije EIEM in ustreznih dopolnitvah vloge ali spremembah načrta raziskave;
  - **raziskava je etično neustrezna**;
  - **Komisija EIEM za obravnavo vloge ni pristojna**: raziskava sodi v pristojnost nacionalnih komisij za etično presojo raziskav.
- + dodatna možnost v primeru kompleksnih etični vprašanj: Poročilo o izvajanju ukrepov v zvezi etičnimi vidiki potekajoče raziskave*

Roki, pritožbe, spremembe

- Komisija EIEM sprejme končno mnenje o vlogi **v roku dveh mesecev** od prejema vloge. Rok se **lahko podaljša** v primeru dolgotrajnejšega dopolnjevanja vloge, večjega števila prejetih vlog v krajšem časovnem obdobju in v času dopustov med 15. julijem in 15. avgustom.
- Zahteva po ponovni presoji z argumentacijo (1x)
- Večje spremembe raziskave, ki vplivajo na etične vidike, pojavitev novih dilem: prošnja za novo mnenje.

Etična vprašanja in načela

- koristi odtehtajo tveganja
- Pri pridobivanju sodelujočih v raziskavi so upoštevani naslednji vidiki:
  - ❑ sodelujoče osebe v sodelovanje v raziskavi **prostovoljno** privolijo;
  - ❑ sodelujoče osebe lahko kadarkoli **prekinejo** svoje sodelovanje v raziskavi;
  - ❑ sodelujočim ni obljubljena **nagrada**, ki presega povrnitev stroškov; sodelujočim niso obljubljene nerealne koristi in prednosti;
  - ❑ sodelujočim je namen in potek raziskave **predstavljen na razumljiv način**;
  - ❑ **izbor** sodelujočih temelji na ustreznih merilih za vključenost v raziskavo; kjer je relevantno, bodo v vzorcu zadostno **zastopane različne skupine** ljudi;
  - ❑ **vključenost ranljivih oseb** in skupin je posebej utemeljena.

Etična vprašanja in načela

- Ustrezno je poskrbljeno za dobrobit sodelujočih v raziskavi:
  - ❑ raziskava za sodelujoče ni **nevarna**;
  - ❑ raziskava od sodelujočih ne zahteva pretiranega napora; raziskava sodelujočih ne izpostavlja prekomernemu **stresu**; postopek ne vključuje nepotrebne ali pretirane izpostavljenost čustveno obremenjujočim dražljajem in vsebinam;
  - ❑ v primeru dela z ranljivimi osebami in skupinami so predvideni ukrepi za preprečevanje **tveganj, povezanih z njihovo ranljivostjo** in morebitno **stigmatizacijo**;
  - ❑ v primeru dela z ranljivimi skupinami ali travmatiziranimi osebami načrt raziskave vključuje **razbremenilni pogovor** in po potrebi **psihosocialno pomoč**;
  - ❑ poročanje o rezultatih raziskave ne bo temeljilo na **predsodkih**.

Etična vprašanja in načela

- Ustrezno je poskrbljeno za **soglasje** k sodelovanju v raziskavi, ki temelji na **seznanitvi** sodelujočih z nameni in tveganji raziskave:
  - opredeljen je ustrezen postopek pridobitve soglasja;
  - pojasnjeno je, kako bo soglasje pridobljeno v primeru **mladoletnih** oseb in odraslih, ki soglasja niso zmožni dati.
- Raziskava je izvedena **transparentno**:
  - sodelujoče osebe so seznanjene z namenom raziskave;
  - v primeru, da raziskava v procesu stika s sodelujočimi osebami zahteva **načrtno nerazkritje** ciljev ali predmeta raziskave, postopek vključuje seznanitev sodelujočih oseb s pravimi cilji in predmetom raziskave po njeni izvedbi.

Etična vprašanja in načela

- Ustrezno je poskrbljeno za **varstvo, hrambo in arhiviranje osebnih podatkov**:
  - opredeljen je ustrezen postopek **anonimizacije** ali psevdonimizacije podatkov;
  - v primeru, da podatki **ne bodo anonimizirani, je podana ustrezna utemeljitev**;
  - podatki so hranjeni pod **kodami**, ki ne omogočajo identifikacije podatkov;
  - informacije, potrebne za identifikacijo kod, so **hranjene ločeno** od podatkov;
  - opredeljen je sprejemljiv **rok uničenja** identifikacijskih kod in drugih podatkov;
  - opisana je hramba podatkov v **repozitorijih**;
  - zbira se le podatke, **relevantne** za namen raziskave.

Etična vprašanja in načela

- Osebe, ki izvajajo raziskavo, imajo ustrezna znanja, **kompetence** in dovoljenja za uporabo predlaganih instrumentov, postopkov in materialov.
- V primeru izrednih razmer ali **nepredvidenih ugotovitev** (npr. prepoznavanje nevarnosti ali ogroženosti sodelujočih v raziskavi, oseb, ki raziskavo izvajajo, ali tretjih oseb; razkritje kaznivih dejanj, zlorab ipd.) je predviden ustrezen postopek ravnanja.
- Pri vseh ostalih etičnih dilemah Komisija **upoštevava mednarodno uveljavljene etične smernice** na posameznih področjih in po potrebi pridobi dodatno strokovno mnenje.

Vloga za etično presojo

Obrazec lahko z združevanjem, dodajanjem ali izpuščanjem razdelkov prilagajate naravi raziskave.

1. Osnovni podatki o raziskovalnem projektu

1.1 Naslov raziskave:

1.2 Financer(ji):

1.3 Vodja raziskave na ZRC SAZU (ime, naziv):

1.4 Vodja raziskovalnega projekta v primeru, da je izven ZRC SAZU (ime, naziv, institucija):

1.5 Osebe, ki izvajajo raziskavo (naziv, afiliacija):

1.6 Raziskovalno področje:

Vloga za etično presojo

2. Opis raziskave

2.1 Povzetek raziskave: kratek opis problemov, ciljev in metod

2.2 Pričakovani znanstveni in družbeni prispevek raziskave

(kratek opis, na podlagi katerega je mogoče oceniti upravičenost morebitnih etičnih tveganj)

2.3 Časovni potek raziskave (s poudarkom na dejavnostih, ki vključujejo etične vidike)

(kratek opis ali razpredelnica, iz katere je razvidno, kdaj se bodo odvijale dejavnosti, ki vključujejo etične vidike)

2.4 Kompetence in dovoljenja izvajalcev

(iz opisa naj bo razvidno, da imajo izvajalke_ci potrebne kompetence, izkušnje in dovoljenja za opravljanje tovrstnih raziskav, s poudarkom na aktivnostih, ki vključujejo etične vidike)

Vloga za etično presojo

3. Osebe, sodelujoče v raziskavi

3.1 Način pridobivanja in vabljenja oseb, sodelujočih v raziskavi

(opis načina izbora sodelujočih oseb in pridobivanja njihovih kontaktov; opis načina, na katerega bodo osebe povabljene k sodelovanju)

3.2 Merila in kriteriji za vključitev (in izključitev) sodelujočih oseb in skupin

3.3 Število vključenih oseb

(podatek glede na vrsto dejavnosti; npr. št. intervjujev, št. vključenih v fokusno skupino)

3.4 Podatki o nadomestilu za sodelovanje v raziskavi

(podatek o morebitnem nadomestilu za sodelovanje v raziskavi in znesek)

Vloga za etično presojo

4. Soglasje oseb k sodelovanju v raziskavi in zbiranju osebnih podatkov

4.1 Način pridobivanja obveščeneega soglasja ter način obveščanja udeleženi o ciljih, metodah, tveganjih in koristih raziskave

(osnovni opis v primeru pisnega soglasja, pri čemer je obrazec z morebitnim informacijskim listom priložen vlogi; v primeru drugih vrst pridobivanja soglasja ali opuščanja soglasja je potrebna podrobnejša utemeljitev)

4.2 Postopek v primeru raziskave s prevaro

(utemeljitev v primerih raziskav, ki zahtevajo udeležence, ki se ne zavedajo dejanskih ciljev raziskave; opis naknadne razgovora o raziskavi in pridobitve naknadnega soglasja za uporabo podatkov)

Vloga za etično presojo

5. Opis raziskovalnih dejavnosti, ki vključujejo sodelujoče osebe

5.1 Metode, postopki in instrumenti za zbiranje podatkov

5.2 Postopek in čas trajanja izvedbe raziskave s sodelujočimi osebami

5.3 Postopki kvantitativne oz. kvalitativne analize podatkov

Vloga za etično presojo

6. Etični vidiki raziskave

6.1 Ocena tveganj in koristi raziskave za sodelujoče osebe

(med tveganja spadajo npr. izpostavljanje nevarnim ali motečim dražljajem in stresu; retravmatizacija ob delitvi osebnih izkušenj; tveganja ob morebitnem razkritju identitete oseb, udeleženi v raziskavi, in njihovih osebnih podatkov, kot so stigmatizacija udeleženi oseb in skupin ipd.; koristi za udeležence so lahko npr. pridobivanje novih znanj in izkušenj)

6.2 Predstavitev ukrepov za preprečevanje oz. zmanjšanje tveganj

(npr. ukrepi za varnost in dobrobit udeležencev med potekom raziskave, varno hrambo podatkov, anonimizacijo ali psevdonimizacijo podatkov)

Vloga za etično presojo

6. Etični vidiki raziskave

...

6.3 Utemeljitev vključitve ranljivih oseb in skupin v raziskavo in opis ukrepov za njihovo zaščito

(posebni ukrepi za zaščito in pomoč ranljivim osebam ali skupinam, sodelujočim v raziskavi, npr. otrokom, bolnicam_kom, pripadnicam_kom manjšin)

6.4 Opis postopka v primeru izrednih razmer oz. nepredvidenih ugotovitev

(opis ukrepov pri pojavu nevarnih situacij za izvajalke_ce in udeleženke_ce raziskav, npr. delo na kriznih območjih; opis ukrepov (npr. prijava, psihosocialna pomoč) pri nepredvidenih ugotovitvah kot so razkritje kaznivih dejanj, zlorab ipd.)

Vloga za etično presojo

7. Varovanje in zaupnost podatkov

7.1 Vrste zbranih podatkov

*(opis; posebej izpostavite, ali boste zbirali **posebne vrste osebnih podatkov**: rasno ali etnično poreklo, politično mnenje, versko ali filozofsko prepričanje ali članstvo v sindikatu, genetski podatki, biometrični podatki za namene edinstvene identifikacije posameznika, podatki v zvezi z zdravjem, podatki v zvezi s posameznikovim spolnim življenjem ali spolno usmerjenostjo)*

7.2 Ukrepi za varnost in zaupnost podatkov

(opis načina hrambe, šifriranja, predvidenega uničenja podatkov, ipd.; opis uporabljenih platform, programov, tehničnih rešitev ipd.)

Vloga za etično presojo

7. Varovanje in zaupnost podatkov

...

7.3 Postopki anonimizacije oz. psevdonimizacije podatkov

(opis; v primeru, da podatki ne bodo anonimizirani oz. psevdonimizirani, navedite utemeljitev)

7.4. Nadaljnja raba podatkov

(navedite, ali bodo podatki vključeni v repozitorije ali kako drugače na voljo za nadaljnje raziskave)

Vloga za etično presojo

Priloge

- Obrazec za obveščeno soglasje
- (morebitne druge priloge; npr. postopek izvedbe raziskave; seznam vprašanj, predvidenih za ankete in intervjuje ipd.)*

Soglasje k sodelovanju v raziskavi

- Obrazec lahko **prilagajate** posebnostim svojega projekta in osebam, ki bodo sodelovale v raziskavi.
- Besedilo naj bo spisano tako, da bo **razumljivo** posameznim udeleženkam_cem glede na njihovo starost, stopnjo izobrazbe ipd.
- Priporočena dolžina obrazca za obveščeno soglasje je **1 stran**.
- Podrobnejše informacije o raziskavi lahko po potrebi podate v priloženem **informacijskem listu**. Priporočena dolžina informacijskega lista je 2 strani.

Soglasje k sodelovanju v raziskavi

- ✓ Kratek in razumljiv opis raziskovalnega vprašanja in ciljev raziskave
- ✓ »Vaše sodelovanje v raziskavi je popolnoma **prostovoljno** in ga lahko kadarkoli brez posledic prekinete.«
- ✓ **Opis vloge sodelujoče osebe v raziskavi**, kaj se od nje_ga pričakuje, koliko časa bo trajala izvedba in na kakšen način se bo dejavnost izvajala.
- ✓ Opis rabe zbranih podatkov (npr. znanstveni članki, repozitoriji, ali bodo na voljo za nadaljnje raziskave s primerljivimi cilji)

Soglasje k sodelovanju v raziskavi

- ✓ Morebitne **koristi** sodelovanja v raziskavi. Primer: »Sodelovanje v raziskavi ne prinaša posebnih koristi z izjemo znanja in izkušenj, ki jih boste pridobili v okviru sodelovanja. Za udeležbo v raziskavi ne boste prejeli nobenega nadomestila.«
- ✓ Morebitna **tveganja** sodelovanja v raziskavi. Primeri: utrujenost, izpostavljenost stresu, tveganja zaradi objave rezultatov, npr. stigmatizacija ob deljenju občutljivih osebnih podatkov
- ✓ Udeleženci_cu zagotovite, da boste storili vse potrebno za preprečevanje tveganj raziskave. Na razumljiv način opišite način zaščite podatkov: npr. identifikacijski podatki bodo anonimizirani, shranjeni pod šifro, identiteta udeleženke_ca v nobenem primeru ne bo razkrita ipd.

Soglasje k sodelovanju v raziskavi

- ✓ *»Izvedbo raziskave je potrdila Komisija ZRC SAZU za etiko, integriteto in enake možnosti.«*
- ✓ *»Za dodatna vprašanja v zvezi s sodelovanjem v raziskavi se lahko obrnete na vodjo projekta (e-mail naslov) ali upravljavca podatkov na ZRC SAZU (DPO@zrc-sazu.si). Na oba se lahko obrnete tudi po pošti na naslov ZRC SAZU, Novi trg 2, 1000 Ljubljana.«*

Soglasje k sodelovanju v raziskavi

✓ Zaključna ugotovitev, npr.:

S podpisom potrjujem, da sem prejel_a dovolj informacij o opisanem raziskovalnem projektu in razumem svojo vlogo v njem. Strinjam se s sodelovanjem v raziskavi in dovoljujem uporabo rezultatov v znanstveno-raziskovalne namene.

➤ *Morebitne dodatne izjave, npr. privolitev v snemanje avdio/video zapisa intervjuja, javno navedbo citatov ipd.*

✓ *Podpisi*

✓ *1 izvod ostane sodelujoči osebi*